

головних героїв автор немов підморгує читачеві, який, звісно ж, упізнав у Вільямові знаменитого детектива Шерлока Голмса — бо ж Вільям схожий на нього навіть зовнішністю, темпераментом та звичками. В Адсові ж неважко впізнати його вірного соратника доктора Ватсона.

На початку оповіді Вільям і його відданий учень прибувають в бенедиктинський монастир на півночі Італії. Тут має відбутися важлива зустріч, і Вільямовим завданням є приготувати умови для безперешкодного її проведення. Та на заваді стає трагічна подія, що сталася в монастирі, - смерть одного з молодих ченців. З'ясувати її причини абат доручає Вільямові. Розслідуючи гіпотетичне вбивство, Вільям з Адсо занурюються у заплутаний лабіринт підступних інтриг, політичних махінацій, затаєного невдоволення, напружених конфліктів, потаємних вад та абсурдних забобонів, якими сповнене життя монахів. У міру розгортання історії напруження наростає, гине ще один монах, потім ще, і ще. Отже, перед нами — детективний роман.

Однак у міру розгортання сюжету виявляється, що ця детективна історія трохи дивна — попри блискучий розум і бездоганну логіку, Вільям завжди приходиться запізно, таємнича книга вислизає йому з-перед самого носа, запобігти новим смертям йому не вдається. Нишпорячи всюди, Вільям натрапляє на слід якоїсь таємничої Книги, і відчуває, що все крутиться саме навколо неї. Наприкінці виявляється, що це втрачена напівміфічна книга Арістотеля, друга частина його «Поетики», де він утверджує сміх як важливий спосіб ставлення до дійсності. Дехто, мабуть, здивується — чому стільки пристрастей навколо якоїсь книги?

Це переносить нас у філософський пласт роману. Річ у тім, що твори Арістотеля відіграли вирішальну роль в ту переломну добу. Середньовічний світогляд великою мірою ґрунтувався на вченні Августина, який твердив що першорядним об'єктом пізнання є лише Бог, і лише через Нього можна пізнавати все інше. Арістотель же пропонував вивчати світ незалежно від Бога, не визнавав створення світу в часі та особистого безсмертя і твердив, що філософ повинен змагати до щастя в земному житті. Не заперечуючи загалом існування Бога, він вказував інший, кружний шлях до Нього, через пізнання навколишнього світу. Тому Церква з недовірою ставилася до його вчення. Вивчення спадщини Арістотеля помалу ставало основою університетської освіти. Щоб мінімізувати негативні наслідки аристотелізму для християнського богослов'я і використати натомість позитивні його аспекти, видатний представник схоластики і систематизатор богослов'я Тома з Аквіна проводить розмежування між цариною віри і цариною вивчення природи, що відтак привело до відокремлення філософії від богослов'я.

Дві системи цінностей, які змагалися між собою в ту добу, символічно показані на початку «Ім'я рози»: наближаючись до абатства, середньовічна людина Адсо задирає голову догори, зачудовано милуючись обрисами вежі і символічно тлумачачи її пропорції, тоді як людина нового часу Вільям дивиться собі під ноги, помічаючи сліди коня, зламані галузки і волосини з кінської гриви в кущах, чим допомагає ближнім в цілком земній і буденній справі — знайти коня. Середньовічні люди були настільки заглиблені у споглядання божества, кожен у доступний йому спосіб, що цілком нехтували земним світом, а це, як не парадоксально, висушувало корені християнської віри, в основі якої лежить любов не лише до Бога, а й до ближнього і до створеного Богом світу. Утвердження нового світогляду, який переносив людську увагу на навколишній світ, відбулося і завдяки святому Францискові, який проповідував радісну прославу Бога у його створіннях. Тому не дивно, що нова людина Вільям — не лише філософ-аристотелік, а й чернець-францисканець.

Отже, такого поєднання філософських дискусій, а ще картин побуту того часу – такого Ви не знайдете в жодному іншому творі. Розв'язка твору дуже символічна і навіть жаліслива. Проте читаючи останню сторінку я ще раз подумки подякувала пану Еко за те, що він показав світу одну історію одного життя у 13 столітті, яка могла пропасти і загубитися у часі як і усі інші. Натомість стала надбанням світової та італійської літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лотман Ю. Вихід з лабірину// Еко У. Ім'я троянди. - М: Книжкова палата, 2009. - 456с.
2. Лі Маршалл і Умберто Еко. Під Мережею (інтерв'ю)// "Мистецтво кіно" 9/2007 - с.11

Шама Т.

Науковий керівник – доц. Грушко В.С.

ДО ПИТАННЯ ПРО СОЦІОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ ТОМАСА МОРА

У статті здійснена спроба розглянути утопічну модель суспільства, створену Т. Мором, з позицій і в контексті його епохи.

Серед соціологічних вчень утопія займає доволі помітне місце, являючи собою вчення про докорінну перебудову суспільства в егалітарному дусі, сперте на народні уявлення про «золотий вік», що ідеалізували первісний стан рівності людей. Утопічні уявлення є неодмінним елементом протосоціологічної думки Стародавнього Світу (зокрема «ідеальна держава» Платона) і раннього християнства. [1, с.43]

Авторство одного з найважливіших текстів європейської утопії — «Золота книга така ж корисна, як і забавна, про найкращий устрій держави і про новий острів Утопія» (1516 р.) — належить англійському письменнику, члену палати лордів і королівському канцлеру, християнському великомученику і святому

католицької церкви Томасу Мору (1478-1535 рр.). У окремих вітчизняних соціологів ця праця початку XVI ст., написана до того ж, за окресленням Б. Рассела, «широ побожною натурою» [2, с. 435], асоціюється з «націонал-соціалістичною Німеччиною», «введенням породистого арійця», «грандіозними маніфестаціями та масовими видовиськами», «комунальними кухнями та гуртожитками», «уніфікованим одягом хунвейбінів і зеків» тощо [3, с. 73]. Зрозуміло, що «Утопія» заслуговує і на інші, не такі суворі оцінки.

З цієї точки зору **метою** даної роботи є спроба висвітлення соціологічних поглядів Т. Мора з позицій і в контексті його епохи, в силу чого її **об'єктом** соціальні і політичні процеси пізнього середньовіччя, а **предметом** — соціологічні вчення епохи Ренесансу.

Т. Мор зобразив свій ідеал суспільного устрою, втілений у життя на фантастичному острові, розташованому десь в південній півкулі. Про нього розповідає мандрівник Рафаїл Гітлодей, протиставляючи закони Утопії порядкам тюдорівської Англії з її масовою експропріацією селян через обгородження: «Ваші вівці стали такими ненажерливими і непокірними, що з'їдають навіть людей, розорюють і спустошують поля, будинки і міста» [4, с. 29-30], — говорить він, точно характеризуючи початок процесу первісного нагромадження капіталу.

Основною причиною бідувань англійського народу Мор бачить в приватній власності, за панування якої не може бути ні справедливості, ні суспільного добробуту: «Де є приватна власність, де все вимірюється вартістю грошей, там навряд чи слід сподіватися, щоб у державі панувала справедливість і був добробут» [4, с. 49]. У сучасному йому суспільстві він не бачив нічого, крім змови багатіїв, які думають тільки про свої прибутки, прикриваючись інтересами і благом держави. Власне тому в Утопії вся земля — суспільне надбання і обробляється вільною працею. Але Мор іде далі: він вважає, що з усіх атрибутів приватної власності наймогутнішим є гроші, що найбільше спотворюють природу людини та не дають щастя ні їх власникам, ні тим, хто їх позбавлений. Тому утопійці не користуються грошима, а дітям прищеплюють зневагу до золота, роблячи з нього нічні горщики і кайдани для рабів.

На острові понад півсотні міст, типово, за винятком столиці, сплановані: вулиці 20 футів завширшки, будинки однакові, одні двері виходять на вулицю, другі в сад. На дверях немає замків, будь-хто може ввійти і вийти. Покрівлі пласкі. Кожні десять років люди міняються житлами, щоб запобігти вкоріненню приватновласницьких почуттів. В сільській місцевості є ферми, на кожній не менше, ніж сорок чоловік, серед них двоє рабів; кожною фермою управляють літні і мудрі господар і господиня.

І чоловіки, і жінки працюють по шість годин на день. Лягають о восьмій і сплять вісім годин. Вранці є необов'язкові читання, на які, проте, ходять майже всі. Після вечері одну годину присвячено розвагам. 6-годинної праці цілком досить, бо в Утопії немає ледарів і непотрібної роботи; натомість в нас (тобто в тюдорівській Англії), пише автор, жінки, священники, багатії, слуги і жебраки майже не роблять нічого корисного, а через існування багатіїв чимало праці марнується на виготовлення непотрібної розкоші. [4, с.111] Іноді з'являються надлишки продукції, і тоді влада на якийсь час скорочує робочий день.

Одягаються всі однаково, згідно статі і сімейного стану. Мода ніколи не міняється, зимовий і літній одяг однаковий. Працюючи, одягають шкіру і хутро, які служать сім років. Закінчивши роботу, одягають зверху вовняні плащі, які мають природний колір вовни. Кожна родина сама собі шиє одяг.

Окремих здібних утопійців призначають вченими, якщо ж вони виправдовують надії, то їх звільняють від фізичної праці; управителів обирають з їх середовища. Уряд — представницька демократія з непрямыми виборами; на чолі стоїть правитель, якого обирають довічно, проте через тиранічні замашки можуть і скинути.

Родинне життя патріархальне: одружені сини живуть в домі батька і слухаються його, поки він при здоровому глузді. Якщо якась сім'я дуже розростається, зайвих дітей переводять до іншої родини. Якщо в місті стає забагато жителів, частину їх переводять до іншого міста. Якщо ж усі міста стануть перенаселеними, на безлюдних землях засновують нове місто.

Тварин на м'ясо вбивають раби, щоб громадяни не стали кровожерними. Для хворих є лікарні, так добре влаштовані, що утопійці воліють лікуватись не вдома, а там. У випадку невиліковної недуги хворому радять покінчити життя самогубством, якщо ж він відмовляється, дбайливо доглядають його.

Їсти дозволено вдома, проте більшість людей харчується в спільних їдальнях. Усі «брудні роботи» виконують раби, однак їжу готують жінки, а подають старші діти. Чоловіки сідають на одну лаву, жінки на другу; матері-годувальниці разом з дітьми до п'яти років сидять в окремій кімнаті. Усі жінки самі виготовляють власних дітей. Молодші діти «стоять мовчки поруч» [4, с. 65], поки дорослі їдять; окремо їм не накривають, тому вони змушені вдовольнятися недоїдками.

Чоловіків і жінок тяжко карають, якщо до шлюбу вони втратили цнотливість. Господар будинку, в якому стався такий ганебний вчинок, підлягає суворому осудові за недбалість. Перед одруженням наречених показують одне одному голими: адже і коня не купують, не знявши з нього сідла і збруї. Розлучення бувають через подружню невірність або «нестерпну вдачу» одного з партнерів, але винний не має права знов одружуватись. Іноді дозволяють розлучитись, якщо цього бажають і чоловік, і жінка. Тих, хто зневажає шлюб, обертують на рабів. [4, с. 85]

Утопія веде зовнішню торгівлю, здебільшого задля заліза, якого нема на острові. До торгівлі вдаються і заради чисто воєнних цілей. Утопійці не визнають воєнної слави, хоча всі — і чоловіки, і жінки — вчаться воювати. Війна ведеться з метою захисту, звільнення союзників і визволення пригноблених народів з ярма тиранії. Де тільки можна, утопійці вдаються до послуг найманців. Коли якийсь народ заборгує їм, то розплачується, присилаючи найманців. Тільки для їх оплати утопійці накопичують золото і срібло.

Згідно ренесансних гедоністичних поглядів утопійці бачать щастя в насолоді. Втім, це не має поганих наслідків, оскільки вони вірять, що в майбутньому житті добро винагороджується, а зло карається. Утопійці не аскети і пости вважають дурницею. У них багато релігій, і до всіх вони ставляться толерантно. Майже всі вірять в Бога і безсмертя; ті ж, що не визнають цього, не можуть брати участі в політичному житті; разом з тим, вільнодумців не переслідують.

Окремі утопійці не споживають м'яса і заперечують шлюб — їх визнають святими, але не мудрими. Жінки можуть бути священиками, якщо вони старшого віку і овдовілі. У цілому кліриків мало; їх поважають, але суспільно-політичного впливу вони позбавлені. Рафаїл Гітлодей проповідував утопійцям християнство, і дехто з них навернувся, почувши, що Христос був проти приватної власності.

Раби — люди, засуджені за важкі злочини, або іноземці, приречені на страту в своїх країнах, яких утопійці погодилися взяти їх як рабів.

Як випливає з тексту «Утопії», соціологічні реалії Т. Мор в більшій частині почерпнув із «Законів» і «Держави» Платона [5, с. 133-143]. Натомість соціальна критика лорд-канцлера інспірована неприйняттям сучасної йому суспільно-політичної дійсності, спотвореної кризою феодалізму і зародженням буржуазних відносин. Сюди ж можна віднести і ставлення Т. Мора до християнства: він далеко не заперечує його, просто в дусі ренесансних поглядів намагається «покращити» його, звільнивши від непотрібних, на його думку, надмірностей і скостенілості.

Разом з тим, крім проповіді егалітаризму і соціальної справедливості, традиційної для багатьох релігійних рухів, «Утопія» містить кілька ліберальних ідей, особливо щодо війни, релігії і релігійної терпимості. Мор також говорить про неприпустимість вбивства тварин заради розваги, а також про необхідність пом'якшення карного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія соціології (у 2-х кн.): навчальний посіб. / О.А. Рахманов, С.С. Бульбенюк, Ю.М. Манелюк. — К.: КНЕУ, 2017. — 279 с. — Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_Administration_and_Marketing_Personn/Rakhmanov_istor.pdf
2. Рассел Б. Історія західної філософії / Бертран Рассел / Пер. з англ. Ю. Лі-сняка, П. Таращука. — К.: Основи, 1995. — 759 с.
3. Захарченко М.В. Історія соціології від античності до початку ХХ ст.: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / М. В. Захарченко, О. І. Погорілий. — К.: Либідь, 1993. — 336 с.
4. Мор Т. Утопія; Кампанелла Т. Місто Сонця / Пер. с лат. / Томас Мор, Томазо Кампанелла; Вступ. ст. Й.У. Кобов, Ю. Цимбалюк. — К.: Дніпро, 1988. — 207 с. — (Вершини світового письменства; 63).
5. Шама О.І. «Ідеальна» держава Платона як «виховний заклад» для підготовки до «небесного блаженства» / Шама О.І. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. І.С. Зуляка. — Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. — Вип.1, Ч.4. — С. 133-143.

Рибак В.

Науковий керівник – доц. Грушко В.С.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ

Цінності відіграють ключову роль в організації суспільства, у становленні особистості та в особливостях соціальної реалізації людей. У той же час, цінності – це динамічне явище. Кожне нове покоління частково переймає цінності попередників, проте вносить у них певні корективи, іноді кардинальні. Як наслідок, проведений у недалекому минулому аналіз суспільства, втрачає свою актуальність, особливо, якщо в країні відбуваються значні суспільно-політичні перетворення.

Розуміння особливостей впливу ціннісних орієнтацій на суспільство та механізмів їх еволюції, або ж трансформації у інші дозволяє на більш глибокому рівні розуміти суспільство. Очевидно, що саме молодь виступає тим авангардом у суспільстві, який вирішальним чином впливає на цей процес.

Проблема визначення ціннісних орієнтирів молоді України полягає у тому, що протягом останніх років відбулися кардинальні соціальні та політичні зміни в державі, які мали вагомий вплив на світогляд молодого покоління.

Метою нашої статті є дослідження цінностей молодих українців та причин їх формування. Дане питання не залишилося без уваги у працях науковців, серед яких: Бех І. Д., Головатий М. Ф., Дубчак Г. М., Козаков В. М., Пірен М. І., Ребер А., Рокич М., Савчин М. В., Таланчук П. М., Хмелько В. Є., Щепанський Я., Ядов В. О. та ін.